

Mannen som dog på väg till freden

Berättelse

Dag Hammarskjöld föddes 1905 i Jönköping, men han växte upp i Uppsala. Hans far, Hjalmar Hammarskjöld, var en känd politiker som till och med blev Sveriges statsminister under första världskriget. Dag växte alltså upp nära makten, men han var själv en tyst och tänkande pojke som tyckte mycket om böcker, natur och bergsklättring.

Som ung studerade Dag både ekonomi och juridik, och han blev en mycket skicklig ekonom. Han arbetade i flera år för den svenska staten, bland annat på finansdepartementet och utrikesdepartementet. Han var känd för att vara noggrann, klok och nästan aldrig privat. Han gifte sig aldrig och fick inga barn, vilket gjorde att arbetet blev hela hans liv.

År 1953 hände något som förändrade allt. Förenta nationerna, FN, behövde en ny generalsekreterare, alltså den högsta chefen. Många länder ville ha en person som var neutral och inte tog parti, och valet föll på Hammarskjöld. Han tackade ja, trots att uppdraget var mycket svårt. Det var kalla kriget, och världen var delad mellan öst och väst.

Som generalsekreterare ville Hammarskjöld att FN skulle vara en organisation som verkligen kunde stoppa krig, inte bara prata om dem. Han reste själv till oroliga platser för att förhandla, och han utvecklade idén om "förebyggande diplomati", vilket innebar att man försökte lösa konflikter innan de blev till krig. Han skickade också FN-soldater för att hålla fred, något som var ganska nytt på den tiden.

I början av 1960-talet blev situationen i Kongo i Afrika mycket farlig. Landet hade just blivit självständigt, men det bröt ut strider, och FN var där för att hjälpa. Den 18 september 1961 satt Hammarskjöld i ett flygplan på väg till ett fredsmöte. Planet störtade nära staden Ndola, och alla ombord dog. Han blev 56 år. Orsaken till kraschen är än i dag inte helt klarlagd, vilket har gjort att många teorier finns.

Samma år fick Dag Hammarskjöld Nobels fredspris, även om han redan var död. Han är den enda person som fått fredspriset efter sin död. Efter honom hittade man en dagbok med personliga tankar, som senare gavs ut som boken "Vägmärken". Där visade sig en djup och andlig människa bakom den lugna diplomaten.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
generalsekreterare	den högsta chefen i FN
neutral	tar inte parti, är inte på någon sida
kalla kriget	en lång konflikt mellan öst och väst efter 1945
förhandla	prata för att komma överens

ORD	FÖRKLARING
förebyggande	som stoppar något innan det händer
diplomati	konsten att lösa konflikter genom samtal
konflikt	en strid eller ett bråk mellan parter
självständig	fri och styr sig själv (om ett land)
störta	falla ner från luften (om ett flygplan)
postumt	efter att personen har dött
andlig	som handlar om själen och livets djup
klarlagt	helt förklarad och säker

Läsförståelsefrågor

1. Var växte Dag Hammarskjöld upp?
 1. I Jönköping
 2. I Uppsala
 3. I Kongo
2. Vad arbetade Hammarskjöld med innan han kom till FN?
 1. Han var lärare och präst.
 2. Han var ekonom för svenska staten.
 3. Han var soldat i armén.
3. Vad betydde "förebyggande diplomati" för Hammarskjöld?
 1. Att stoppa konflikter innan de blev krig.
 2. Att skicka pengar till fattiga länder.
 3. Att bygga nya flygplatser i Afrika.
4. Varför valdes Hammarskjöld till generalsekreterare?
 1. För att han var rik och berömd.
 2. För att länderna ville ha någon neutral.
 3. För att han var släkt med en kung.
5. Vad hände den 18 september 1961?
 1. Han valdes till generalsekreterare.
 2. Han fick Nobels fredspris på en scen.
 3. Hans flygplan störtade nära Ndola.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Hammarskjölds far hade varit Sveriges statsminister.
 2. Hammarskjöld hade fru och flera barn.
 3. Hammarskjöld talade flera språk flytande.
7. Förklara med egna ord vad som menas med att han fick fredspriset "postumt".
8. Varför kan man säga att arbetet blev "hela hans liv"? Ge två skäl från texten.
9. Vad kom man fram till om orsaken till flygkraschen?
10. Vad var "Vägmärken", och vad visade boken om Hammarskjöld?
11. Texten kallar honom "den lugna diplomaten". Vad i texten tyder på att han var lugn och tänkande? (inferens)

Facit

1. b
2. b
3. a
4. b
5. c
6. 1. ja b) nej c) det står inte i texten
7. Exempel på svar: Att han fick priset efter att han redan hade dött. Han var inte längre i livet när priset delades ut.
8. Exempel på svar: Han gifte sig aldrig och fick inga barn, och han var nästan aldrig privat utan ägnade sig helt åt sitt arbete.
9. Exempel på svar: Orsaken är fortfarande inte helt klarlagd, och det finns många olika teorier.
10. Exempel på svar: Det var hans dagbok med personliga tankar. Boken visade att han var en djup och andlig människa bakom den lugna diplomaten.
11. Exempel på svar: Han beskrivs som en tyst och tänkande pojke som tyckte om böcker och natur, och som vuxen var han noggrann och privat. Det tyder på att han var lugn och eftertänksam.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten passar för samtal om fred, ledarskap och FN:s roll i världen. Tema: en människa som offrar sitt privatliv för ett större uppdrag, och frågan om hur vi minns dem som arbetar för fred.

Diskussionsfrågor

- Varför är det viktigt att en ledare för FN är neutral? Vad kan hända om hen tar parti?
- Hammarskjöld trodde på att lösa konflikter genom samtal i stället för vapen. Tror du att det alltid fungerar? Varför eller varför inte?
- Känner du till någon organisation eller person i din egen tid som arbetar för fred? Berätta.
- **Skriv (5 meningar):** Beskriv en person som du tycker har gjort något viktigt för andra människor. Vad gjorde personen, och varför beundrar du hen?

Källor och faktagranskning

- Wikipedia: Dag Hammarskjöld – https://en.wikipedia.org/wiki/Dag_Hammarskj%C3%B6ld
- Nationalencyklopedin: Dag Hammarskjöld – <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/dag-hammarskj%C3%B6ld>

- NobelPrize.org: Dag Hammarskjöld – Biographical – <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1961/hammarskjold/biographical/>
- Britannica: Dag Hammarskjöld – <https://www.britannica.com/biography/Dag-Hammarskjold>
- Svenskt Biografiskt Lexikon: Dag H A C Hammarskjöld – <https://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=12545>

Fakta granskad i juni 2026. Nyckelfakta: Dag Hammarskjöld föddes 29 juli 1905 i Jönköping och växte upp i Uppsala. Hans far Hjalmar Hammarskjöld var Sveriges statsminister 1914–1917. Dag var ekonom och diplomat och blev FN:s andra generalsekreterare den 10 april 1953. Han dog i en flygkrasch nära Ndola i dåvarande Nordrhodesia (nuvarande Zambia) den 18 september 1961, på väg till fredsförhandlingar om Kongo. Han fick Nobels fredspris 1961, postumt – det enda postuma fredspriset. Hans dagbok gavs ut 1963 som "Vägmärken". Osäkerhet: orsaken till flygkraschen är fortfarande inte helt klarlagd; en rhodesisk utredning 1962 angav pilotfel, medan senare FN-utredningar inte kunnat fastställa orsaken. Bilden är public domain (svensk foto från 1950-talet, okänd fotograf).

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.